

Рецензия

по конкурса за присъждане на научното звание “професор” по
номенклатурната специалност 05.04.20, Германски езици (история на
немския език), обявен в ДВ, бр. 31 от 23.04.2010 г., с единствен кандидат
доц. дфн Емилия Николова Денчева

Рецензент: проф. дфн Мирена Славова, Катедра по класическа
филология, ФКНФ, СУ ”Св. Климент Охридски”

Единственият кандидат по конкурса за професор по германски езици, доц. дфн Емилия Денчева, е български германист с извоюван у нас и в чужбина авторитет на специалист по германско езикознаие и история на немския език. Завършила специалността „Немска филология” през 1976 г., тя придобива научната и образователна степен „доктор” през 1984 г. в Университета „Карл-Маркс” в Лайпциг след тригодишна редовна докторантура със защитена *summa cum laude* дисертация „Zum Infinitivgebrauch in der althochdeutschen Tatian-Übersetzung. Versuch einer Darstellung der Finalität des Infinitiv-Komplements”. Нейната научна кариера започва в Катедрата по немска филология на Софийския университет, където тя последователно е асистент (1985), старши асистент (1986), главен асистент (1989) и доцент по История и историческа граматика на немския език от 2003 г. Дългогодишните ѝ интереси в областта на инфинитивните конструкции и финално-консекутивните граматически отношения се увенчават с голяма докторска дисертация *Zum Gebrauch infinitivischer Sätze mit explizitem Subjekt in der Bibelübersetzung (Neues Testament) von Wulfila. Ein Versuch gotisches Idiom vor dem Hintergrund übersetzungstechnischer Entscheidungen abzugrenzen und zu charakterisieren*. Sofia:Universitätsverlag „St. Kliment Ochridski“. 2007 (276 с.).

В настоящата рецензия по конкурса за професор по германски езици аз ще рецензирам съгласно изискванията на чл. 29, ал. 3 от Закона за развитието на академичния състав в Република България публикациите на доц. дфн Денчева, „които не повтарят представените за придобиване на образователната и научна

степен "доктор", на научната степен "доктор на науките" и за заемане на академичната длъжност "доцент".

Сред така отделените публикации, обособявам четири големи тематични кръга в научното развитие на колежата Денчева:

1. Изучаване на свидетелства за историческото развитие на германските езици.
2. Немска граматика.
3. Лексикографска проблематика.
4. Методологически проблеми на научно-преподавателската работа.

В първата тематична група включвам шест публикации под №12, 16, 18, 25, 26, 32 (последната под печат). В част от тях Денчева оригинално продължава да интерпретира, но от нов ъгъл, проблеми на първите германски преводи на Новия завет. Със завидна компетентност и познаване на научното поле, тя откроява спецификата на готския превод на Вулфила от старогръцки в сравнение с Тациановата евангелска хармония, превод от латински (№12), наблюдава т.нар. от нея „отчуждаване” (*Verfremdung*) в готския превод – един вид структурно и формално отгласкване, изразено и неизразено несъответствие между оригиналния текст и превода му на езика-цел (№25), за да реабилитира и изтъкне, че готският превод със своята интерлинеарност не плаща дан на буквалността (№26), а се стреми към органично предаване на смисъл, опирайки се на специфични характеристики на живия език. Така езикът на този ранен превод се разглежда като „експериментален език” на една от първите народоезични писмености, родена от глобализацията на късноантичния свят и християнството (№32). Високо постижение на българската германистика в проучването на историята на германските езици е и разчитането от Денчева на лонгобардски (?) текст върху меч, открит в Перник и публикуван, но неразбран, още през 1975 г., претърпяло вече две публикации в престижни списания у нас и в Германия. В тях (№16 и №18) авторката аргументирано извежда смисъла на написания на латиница лонгобардски текст и търси културно-историческата му интерпретация.

Втората група публикации обхваща шест изследвания по немска граматика (морфология и синтаксис) – № 10, 22, 27, 30, 31, 33 (четири от тях приети за печат). В три от тях (№22, 27, 31) Денчева прави оригинален принос в теоретичното осмисляне на финално-консекутивните отношения в немски – във финално-консекутивните подчинени изречения и в инфинитивните синтагми. Макар и да не одобрявам използвания термин „волиционалност”, наличен в немскоезичното езикознание, трябва да изтъкна добавката, която прави Денчева към семантичните маркери на следствените и целните подчинени изречения, и наблюденията ѝ за спецификата на müssen за придаване на известна финалност на следствените изречения в първата от посочените статии. Тази статия (№22), макар и малка, бележи една важна особеност в подхода на следващите проучвания на Денчева – интереса ѝ към сложната интердисциплинарна област между граматиката и семантиката. Така в две големи статии „За класификацията на глаголните предикати с комплементиран инфинитив въз основа на синтактическите им характеристики и поведение (върху материал от немски и от други сродни езици)”, №27, 21 сс., и „За възможностите за субектно индициране на комплементирани инфинитивни изречения (на базата на материал от немски и от други сродни езици), № 31, 15 сс., задълбочено и с присъщия ѝ замах да анализира дълбинните структури на изследваната материя, тя обобщава дългогодишните си наблюдения върху употребата на инфинитива в различните етапи на развитието на готски, немски и други езици (латински, гръцки, литовски, старобългарски). Денчева прави генеративен теоретичен модел на комплементирането на инфинитивните синтагми и начините (имплицитен и експлицитен) на сигнализиране на подлога на инфинитива и инфинитивните конструкции NCI, ACI, DCI и заключава, че това, което инфинитивните изречения нямат, е собствена синтактическа позиция за подлог. Подлогът на инфинитива обаче е винаги референтно ясен. Той или присъства имплицитно в номинална фраза със синтактически релевантна функция в управляващото изречение, или референциално се уточнява от номинална фраза, която морфологически и синтактически имитира конституент в управляващото изречение. Условието е към управляващите глаголи – и това е принос на Денчева – да осигуряват

еферентността на елиминирания подлог на конструкцията и подлогът на инфинитивната синтагма да може да се появи в обхвата им.

Намирам за голямо и оригинално постижение публикациите на кандидатката върху немската вербална система: монографията *Morphologische Sonderklassen im Verbalsystem des Gegenwartsdeutschen und ihr sprachhistorischer Hintergrund* (mit einem Vorschlag für ihre Einbeziehung in eine synchrone Klassifikation der verbalen Flexionstypen). Sofia: Universitätsverlag „St. Kliment Ochridski“ (№33, под печат, 75 сс.) и статията „Sind Verben wie *brennen*, *kennen*, *senden* und *wenden* morphologisch als „Mischverben“ analysierbar?“ (№ 30, под печат, 16 сс.). Оригинален е преди всичко методът на изследване – високият професионализъм на Денчева в диахронните прочувания на германските езици тук се е съчетал ползотворно с прочит на синхронната вербална система на съвременния немски език. Тя обособява в горепосочената статия шест глагола, които не са нито смесени, нито със смесено спрежение съгласно традиционната класификация, защото не са имали силни форми, а са реликти от -jan- групата на слабите глаголи и са претърпели позиционно обусловена промяна /a/ > /e/ в презентната си парадигма. Този благодатен подход, особено полезен и за студентите при осмисляне на синхронните явления в глаголната парадигма въз основа на исторически обусловени характеристики, е приложен последователно в предложената за конкурса монография. В обем от 75 страници, с над 70 позиции в библиографията, с премислена композиция и забележителна аналитичност, тази оригинална работа на Денчева тепърва ще бъде обект на цитиране и позоваване. Основният ѝ принос е в създаването на ясна методика и маркери за класифицирането на немските глаголи – с дистинктивна и с редундантна функция. В резултат – представено е развитието на глаголните флексии в различните исторически етапи на немския език, ясно са очертани разликите между „смесените глаголи“ и „глаголите със смесена парадигма“, разгледана е омонимията при силните и слабите глаголи и причините за нея. Така се стига до синхронна класификация на немските глаголи на базата едновременно на флексияния им тип и диахронното им развитие с пълно съответствие на

синхронните и диахронни данни, с единни квалификационни критерии, с терминологична еднозначност и структурна прегледност, което е ценен принос към изучаването на морфологията на немския език.

Независимо дали погледът на Денчева се насочва към морфология и синтаксис на съвременния немски език, или към предишни етапи от неговото развитие, нейната изследователска работа се отличава с висок професионализъм и аналитичност, с проникновено интерпретиране на филологическите проблеми в стегнати и отлично структурирани изложения. Затова съм малко изненадана от известната небрежност в списъка на публикациите, където някои заглавия не отговарят на действителното наименование на публикацията, а и не винаги е спазен стандартът за оформление.

От трите лексикографски изследвания на кандидатката, две са свързани с издания през 1997 г. „Речник на „неверните приятели на преводача“ (№5, 8), а третата публикация (№17) прави задълбочен и много полезен анализ на качествата и недостатъците на речниците на немския език като чужд от гледна точка на информацията, която подават на читателя за структуриране на фрази и изречения.

Свързвам двете методологически публикации (№23, 29) на Денчева с познатата ми от редица дискусии и разговори нейна ангажираност с качеството на учебните планове и програми в двете образователни степени на филологическото образование в Университета, както и с високите ѝ изисквания към професионализма на научното изследване и преподаването, които тя на практика осъществява. Впечатляваща е нейната учебно-преподавателската работа – тя чете четири лекционни курса по История на немския език (Увод в старовисоконемския, средно- раннонововисоконемския), Редакция на преводен текст, Линвостилистичен анализ и превод на стари текстове с 300 часа аудиторна заетост в бакалавърската и магистърската образователна степен на Катедрата по германистика и скандинавистика. Нейното отговорно и професионално отношение към учебния процес проличавава както от обвързаността на не малко от публикациите ѝ с оптимизиране и оригинално представяне на научната

материя пред студентската аудитория, така и от електронните скриптове по преподаваните дисциплини.

Денчева има активна филологическа дейност и като редактор, съставител, рецензент и ръководител на дипломни работи. Големите ѝ постижения в научното и преподавателското поприще намират естествен израз в избора ѝ за председател на българския филиал на Gesellschaft für deutsche Sprache през 2009 г. и за ръководител на Катедрата по германистика и скандинавистика през 2007 г. От друга страна, участието ѝ в множество научни конгреси и конференции у нас и в чужбина също допринася за укрепването на нейния авторитет като сериозен изследовател-езиковед. Повече от 30-те цитирания на нейни трудове в германистични изследвания доказват признанието на приносите ѝ в немското езикознание и за изучаването на историята на немския език.

Трябва непременно да добавя и един друг актив на кандидатката – ръководство или участие в четири проекта – „Контрастивно изследване на българска и немска научна реч”, „Разчитане и аотиране на старовисоконемския текст на Евангелската хармония на Тациан”, „Входна морфологична и синтактична терминология като база за усвояване на научна лингвистична терминология от студенти филолози (българисти и германисти)”, „Интеркултурно обучение в българо-немски контекст”, резултат от който е издадената през 2004 г. „Немска граматика/Deutsche Grammatik” (№10), в която Денчева е автор на девет съществени глави върху контрастивна морфология на глагол, съществително име, прилагателни и наречия.

В заключение: Пред нас е един напълно изграден, достоен и авторитетен труженик на научното поприще на германистиката и, в частност, на историята на немския език, чиито публикации и филологическа дейност напълно отговарят на изискванията за заемане на академичната длъжност ”професор”. Затова със задоволство предлагам на уважаемото Научно жури да присъди научното звание „професор” на доц. дфн Емилия Денчева.

проф. дфн Мирена Славова

25.05.2011г.